

kehysten ja näkökulmien uudistumista. Tähän saa hyvää tukea *Toisesta maailmanpolitiikasta*. Erinomaisia esimerkkejä ovat tässä mielessä nationalismin, turvallisuuden ja ihmisoikeuksien käsitteiden esittelyt (Anne-Maria Marttila, Johanna Valenius, Sari Kouvo). Käsitteiden uudenlainen ajankohtaistuminen on liittynyt paljolti nimenomaan Neuvostoliiton ja sosialistisen hallinnon romahtamiseen – ja niihin uusiin valtioihin, joiden synnyssä sodankäynnin kansallisvaltiolliset muodot jäivät taka-alalle ja joissa naisista ja heidän kehostaan tuli kansallisten, etnisten ja/tai uskonnollisten konstruktioiden symbolisia rajanpitäjiä ja vartiointia (Kirsi Mäki). Samaten on ilmeistä, että sukupuoli kietoutuu tiiviisti osaksi tämän hetken kansainvälisen politiikan ja talouden rakenteita (Hertta Niemi & Marjut Jyrkinen). Laillinen ja laitton muuttaminen, hoivatyö, transnationaali ja globaali prostituutio ja ihmiskauppa ovat nimenomaan sukupuolinäkökulmasta keskeinen osa Euroopan itä/länsi-jakojen uudelleen muotoutumista, niiden de- ja rekonstruktioita.

Itse asiassa myös kirjan loppupuolella keskiöön nouseva postkolonialistinen kritiikki (Päivi Mattila & Elina Vuola, Anu Hirsiaho) kääntyisi sekin luontevasti Euroopan itään. Post-sosialistisiin maihin suuntautunut läntinen demokratia- ja kehitysmissio on ollut mittasuhteissaan maailmanhistoriallisesti merkittävä. Sukupuolen näkökulmasta siihen liittyy aivan erityisiä ristiriitoja ja jännitteitä. Valtioiden ja kansainvälisten rahoituslaitosten välinen vuorovaikutus, jolla on tähdätty valtiollis-paternalistisen hyvinvointihallinnon markkinaehtoiseen liberalisointiin, on yleisesti arvioitu luonteeltaan naisvihamieliseksi. Samaan aikaan naisoimijat ovat ruohonjuuritasolla transnationaalissa yhteistyössä pyrkinneet naisten valtaamuttami-

seen, hyvinvointi-instituutioiden rakentamiseen naisten tarpeista ja eduista käsin. Tätäkin on syytä arvioida nyt kriittisesti ja pohtia, miten naisten ja naisliikkeiden kesken on luotu ”toiseutta”, hierarkioita ja valta-asemia, osoitettu kehityssuuntia.

Jugoslavian historiaa ruotsiksi

Sanimir Resic: *En historia om Balkan: Jugoslaviens uppgång och fall*. Lund: Historiska Media, 2006.

Ruotsissa on julkaistu useita yleisteoksia Balkanista suurelle yleisölle. Sattumalta kirjastosta löytämäni Sanimir Resicin kirja *En historia om Balkan. Jugoslaviens uppgång och fall* on yleisesitys toisen Jugoslavian alueiden historiasta aikojen alusta eli kansainvaellusten ajoista 1990-luvun alkuun. Epilogissa kommentoidaan lyhyesti tapahtumia vuoteen 2006 saakka. Resicin kirja on yleisteos; se toimii hyvin ensimmäisenä johdantokirjana, sillä siinä mainitaan lähde- ja joista kiinnostuneempi lukija voi ryhtyä etsimään tarkempia faktoja. Tämä on yleisesti ottaen turhan harvinaista Balkanin alueen historiaa luotaavissa teoksissa. Resicin *En historia* on johdanto aiheeseen myös laajuudeltaan: vajaan kolmessasadassa sivussa ehditään käydä Süleymanit, Titot ja Tudmanit, uskonnot, naisliikkeet ja perustuslait, eikä näin ollen mihinkään keskitytä suuremmin.

Resic selvittää, painottaa ja selittää. Siksi hänen kirjaansa on helppo lukea; jopa Serbian keskiaika on melko helppolukuista. Resic on myös ihailtavan neutraali. Hän kertoo intohimmottomasti ja toteavasti asioiden tilasta. Teoksen kantavana näkökulmana ja lähtökohdina toimii kuitenkin 1990-luvun tapahtumien selittä-

Pidemmittä puheita, *Toinen maailmanpolitiikka* on syytä sijoittaa idäntutkimuksen sekä perus- että tutkijakoulutuksen kirjallisuuslistoille.

Aino Saarinen

minen historialla. Resic viittaa 1990-luvun tapahtumiin vain yleisellä tasolla, kuten esim. maininta piispa Velimirovićin tekstien noususta jälleen ajankohtaisiksi NATO:n pommitusten jälkeen vuonna 1999. Resic ei vaikuta koskaan puolueelliselta tai suosivan jotakin tiettyä väestöryhmää, mikä saattaa johtaa kritiikkiin: tietyn näkökulman valinneet lukijat varmasti pitävät Resiciä omaa näkökulmaansa vähättelevänä kirjoittajana.

Resic selittää asioita, joita keskivertoruotsalainen – jolle kirja on suunnattu – ei tiedä. Kansainvaellusten aikaa käsitellessään Resic ei juutu turhan sotkuisiin selityksiin esimerkiksi eri kansojen mahdollisista alkuperistä, vaan keskittyy slaavien saapumiseen ja niihin alueen alkuperäiskansoihin, joita myöhemmin käytetään kansallisen identiteetin vahvistamiseen. Luku keskiajasta alkaa selityksellä idän ja lännen kirkkoihin jakautumisen syistä. Osmaanivallasta kertoessaan Resic selittää hallinnon ja sodankäynnin periaatteita – riittävässä määrin. Ja näin Resic jatkaa kautta historian.

Resic osaa kieltä. Kaikkialla paitsi omassa sukunimessään hänellä on väkäset oikein, turkissakin. On ilo lukea histori-ankirjaa, jossa monille ilmiöille saa kaikenkieliset termit – esim. *devşirme*, eli *danak u krvi*, eli *blodsskatt*, jota suomeksi on kutsuttu lapsiveroksi – eikä lukijaa ole aliarvioitu jättämällä pois

hankaliakaan lyhenteitä, kuten AVNOJ (joka tosin taitaa olla harvoja, jonka lyhentämätöntä muotoa Resic ei anna alkuperäiskielellä) – Jugoslavian kansallisen vapautuksen fasisminvastainen neuvosto. Ainoana epäkohtana pidän Resicin lainausmerkkien käyttöä; tässä kohtaa kustantaja Historiska Media olisi myös voinut käyttää oikolukijaa.

Historian kuvaaminen on tulkitsemista. Resic on onnistunut kuvaamaan toisen Jugoslavian alueiden historiaa kansainvaellusten ajalta vuoteen 1991 monipuolisesti ja luottavasti. Kirjaa voi täydestä syystä suositella kaikille Balkanin historian yleisjohdantoa tarvitseville.

Johanna Virkkula

Akateemisesti avantgardesta

Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus. Toim. Sakari Katajamäki ja Harri Veivo. Helsinki: Gaudeamus, 2007.

Menneisyys on ahdas. Akateemia ja Pushkin ovat käsittämättömämpiä kuin hieroglyfit.

(Venäläisten futuristien ”Korvapuusti yleiselle maulle”, 1912)

Futurististen dogmien akateemisuus tukkii kuin vanu kaiken nuoren korvat.

Futurismi himmentää elämän.

(Imaginatien ”Julistus”, 1919)

...perässä laahustavat kuolleen runouden röyhkeimmistä röyhkeimmät:

kaikenkarvaiset futuristit, imaginatit, ekspressionistit, ryhmät, seurat, ryhmittymät.

(”Manifesti nitševokeilta”, 1920)

Ja niin edelleen. 1800-luvun loppupuolella liikkeelle lähtenyt modernismin muutosliike kiihtyi 1900-luvun alkuvuosina ja -vuosikymmeninä varsinaiseksi kulttuurilumivyöryksi, jonka kurimuksessa tehtiin toistan radikaalimpia polunavauksia. Tätä yhäkin kulttuurisemassa olevaa länsimaisen elämän huomattavaa

muutosaaltoa ja sen jättämiä jälkiä valotetaan ja seurailaan viidentoista artikkelin voimin tuoreessa kokoelmassa *Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus*, jonka toimittajien – Sakari Katajamäen ja Harri Veivon – tavoite on ollut kieltämättä kunnianhimoinen, aihe kun ei ole suppeimmasta päästä. Tuloksena on perinpohjainen ja kiinnostava, tietoa tursuva, joskin ehkä turhan paksu teos, joka akateemisista lähtökohdistaan huolimatta sopii hyvin monenlaisen lukijan käsiin.

Kokoelma tarjoaa avantgardekirjallisuuteen lukuisia näkökulmia paitsi sen eri suuntauksista, myös erittelemällä avantgarden suhdetta taiteen instituutioihin ja politiikkaan (Irmeli Hautamäki) ja esittelemällä avantgardetaiteelle niin ominaisten manifestien poetiikkaa ja retoriikkaa (Päivi Mehtonen). Nämä ”teoreettisemat” (mielestäni enemmänkin) kyllä vapaasti pohdiskelevat) artikkelit ovat tervetullut lisää eri liikkeiden historiaa käsittelevien kirjoitusten ohelle. Erityisesti Mehtosen kirjoitus sanan voiman haltuun ottamisesta manifestien keinoin on lukemisen väärä. Avantgardetaiteilijoiden *credon* ja yhteiskunnallisen julistuksen yhdistäneiden populististen manifestien voimasta kertoo paljon jo se, että monet niistä ovat osoittautuneet kestävämmiksi kuin taide,

jonka tulemista ne kuuluttivat. Irmeli Hautamäen kysymykset taiteen suhteesta instituutioihin ja taiteen opposition mahdollisuudesta/mahdottomuudesta ovat puolestaan yllättävänkin ajankohtaisia. Harmi, että ne joutuu kaivamaan esille kokoelmateoksesta, vaikka ansaitsisivatkin tulla esille useammin ja näkyvämmillä foorumeilla.

Loputtomista avantgarden -ismeistä kirjassa esitellään itse-oikeutetusti kuuluisimpia – italialainen futurismi ja venäläinen avantgardekirjallisuus etunenässä – mutta esille pääsevät ansiokkaasti myös harvemmin käsitellyt liikkeet, joiden vaikutus on ulottunut laajemmalle kuin ensi tilassa voisi uskoa. Sami Sjöbergin artikkeli ranskalaisesta lettrismistä, Hanna Meretojan kirjoitus niinkään ranskalaisesta uudesta romaanista ja Sakari Katajamäen kontribuutio konkreettisen runouden tiimoilta ovat kaikki tervetulleita, joskin paikoin raskaslukuisia esityksiä tutumpien dadaismin ja surrealismin jälkeen. Lisäksi näistä artikkeleista käy ehkä korostetummin ilmi kuin muista se, kuinka itsensäyhjentyävin keinoin avantgardekirjallisuus on pyrkinyt osoittamaan vallan ja sen instituutioiden ja muotojen mielivaltaisuuden. Erityisen virkistävä lisä kokoelmaan on Leevi Lehdon artikkeli language-runoudesta. Lehto tuo runoilijana kirjoittajakaartiin uuden ulottuvuuden ja laajentaa aiheellaan teoksen materiaalista ulottuvuutta Atlantin valtameren ylitse.

Ainoa artikkeli suomalaisesta kokeellisesta kirjallisuudesta teoksessa on Vesa Haapalan Suomen 1960-luvun modernismia käsittelevä kirjoitus. Haapalan näkökulma on sinänsä perusteltu – hän jättää 1920-luvun modernistien ”kokeilut” esipuheen tasolle vedoten kirjallisuuden kulttuurimme institutionaaliseen lyhyeen historiaan. Olkoonkin että tämä varmasti pitää paikkansa, ja että